

Nathacha
Appanah
**OBRATNICA
NASILJA**

S francuskoga prevela
Sanja Šoštarić

Zagreb, 2025.

disput

- Tamo? upitah.
- Tamo, odgovori Gatz. Lijepa je to zemlja.

Henri Bosco, *Dječak i rijeka**

* Prev. Ela Agotić, Ceres, Zagreb, 2000, str. 49 (op. prev.).

Marie

Morate mi vjerovati. Ovdje odakle vam govorim laži i licemjerje ne služe ničemu. Kad gledam morsko dno, vidim muškarce i žene koji plivaju s morskim kravama i resoperkama, vidim snove zakvačene za alge i bebe koje spavaju u škropionicama. Ovdje odakle vam govorim ova zemlja nalikuje na užarenu prašinu i znam da će biti dovoljna sitnica da plane.

Ne sjećam se cijelog svog života jer ovdje opstaju samo obrisi stvari i žamor onog čega više nema.

Sjećam se ovog.

Imam dvadeset tri godine i dolazi vlak, plav i prljav. Napuštam dolinu u kojoj sam provela djetinjstvo i bila sitno, krhko i izgubljeno biće prignječeno planinama. Više ne mogu gledati tamu koja zimi curi na kuće i lica, više ne podnosim pljesniv miris koji je u zraku od ranog jutra, više ne podnosim svoju majku koja gubi razum, bez prestanka priča i po cijele dane sluša Barbaru*.

* Monique Serf (1930-1997), poznata kao Barbara, francuska kantautorica (op. prev.).

Imam dvadeset četiri godine i još uvijek sam jednako krhka i izgubljena. U velikom gradu završavam studij sestrinstva. Živim u prostranom stanu s troje drugih studenata i ima večeri kad mi se čini da buka, svjetlo i razgovori postaju crna rupa koja me guta. Imam nekoliko ljubavnika, ševim se kao neka žena koju ne poznajem i koja mi se pomalo gadi. Uzimam, ostavljam, ponovno uzimam i nitko mi ništa ne govori. Izabrala sam noćnu smjenu u bolnici. Katkad se ispružim na nepospremljenim, još uvijek toplim krevetima i pokušavam zamisliti kako je biti netko drugi.

Imam dvadeset šest godina i upoznajem Chamsidinea koji je bolničar kao i ja. Kad mi se prvi put obratio, dogodilo mi se nešto neobično. Moje srce, organ koji mi je čvrsto privezan u grudima, spustilo se u plexus i otad kuca ondje, usred mene, u središtu mene. Chamsidine ima široka ramena i može nositi odraslog muškarca ne praveći pritom nikakve grimase. Kad se smiješi, moram duboko disati kako se ne bih onesvijestila. Kad prasne u neobuzdan smijeh, osjećam kako se moje spolovilo otvara poput cvijeta i stišćem noge. Sve su bolničarke pomalo lude za tim visokim crncem s otoka Mayottea, a ja ne znam zašto je za jednog noćnog dežurstva izabrao baš mene. Pred tim sam muškarcem sramežljiva. Imam dvadeset šest godina i prepuštam mu se. On mi priča kao da me je već dugo čekao. Priповijeda mi priče i legende iz svog kraja, priča o doživljajima iz djetinjstva, kako je napravio to i to, kako mu je majka govorila to i to, a ja ga slušam šutke, s divljenjem. Imam dojam da je Cham živio na nekom otoku djece, zelenom, plodnom otoku gdje se djeca igraju od

jutra do večeri, a tete, rođakinje i sestre istovremeno su im i dobrohotne majke. Kad se ujutro probudim u bučnom gradu, razmišljam o tom kraju.

Imam dvadeset sedam godina i udajem se. Ne sjećam se svoje vjenčаницe, ali sjećam se kako majka i ja čekamo ispred vijećnice. Vjetar puše tako snažno da je prevrnuo posude sa šimširoom u popločanom dvorištu vijećnice. Chamsidine kasni. Majka mi govori *Pripazi Marie, svi su muškarci isti*. Tada dolazi Cham, trči, smije se.

Imam dvadeset osam godina i živim na francuskom otoku Mayotteu koji se ugnijezdio u Mozambičkom kanalu. Unajmili smo prvi kat jedne kuće u gradiću Passamainti, na nekoliko kilometara od Mamoudzoua, glavnog grada. Radim kao noćna bolničarka u regionalnom bolničkom centru. Chamsidine je pak zaposlen u bolnici u Dzaoudziju. Svako jutro u šest sati, kad mi završi smjena, bez obzira na to kakva mi je bila noć, koliko mi je dežurstvo bilo teško, koračam polako, lagana, sasvim lagana u te jutarnje sate. Spuštam se niz brijeg i znam da me čeka djevojčica. Crvena je od prašine, stopala i ruke krupni su joj kao kod radnika, kosa prljava i pepeljasta. Čeka me smiješeći se. Prije završetka smjene, u kantini pokupim što ostane, kutiju keksa, naranču ili jabuku. Otkad tu radim između nje i mene nastala je neobična veza. Zaustavljam se ispred nje, ona mi se smiješi, a ja joj dajem što imam. Ona mi nikad ništa ne kaže, ni dobar dan, ni hvala, ni doviđenja. Brzo ispruži ruku, osjećam da ne želi da izgleda kao da traži milostinju, uostalom gleda u mene, gleda me u oči, nikad u ono što joj stavljam na dlan. Odmah stisne šaku

10 i skrrije ju iza leđa. Usne joj se razvuku u blag osmijeh. To je mali dar razmjeran sitnici koju ja njoj dajem. Ne znam razumije li francuski. Nikad joj nisam rekla kako se zovem i nikad je nisam pitala kako se ona zove. Možda živi u limenoj baraci koja se nazire između tankih stabala, na brežuljku. Možda živi u šumi, skrivajući se kao i mnoge obitelji ilegalnih imigranata. Možda će to što joj dajem podijeliti s nekoliko ilegalaca. Možda. Ali ne razmišljam previše o tome. Radim to što radim, to me ništa ne košta, ona mi zbog toga ne mora biti zahvalna, sve to traje jedva trideset sekundi, nastavljam svojim putem i zaboravljam djevojčicu.

Usporavam korak prolazeći pokraj šarolikog mnoštva koje čeka da se otvore uredi prefektуре. Ljudi ćaskaju, sunce još nije jako. Plavo-bijelo-crvena zastava visoko se vijori. Stojeći pred zatvorenom ogradom, još uvijek se nadaju da će dobiti listić koji će im omogućiti da dođu do službenika i napokon izlože svoj slučaj, svoj život, zašto i kako, da predaju zahtjev za boravišnu dozvolu, zatraže potvrdu, dočepaju se boravišne iskaznice, nadaju se ponovnom pokretanju postupka, saslušaju, odgodi, nekom sezame otvori se.

S druge strane pločnika, gotovo nasuprot njima, nalazi se drugo šaroliko mnoštvo, ono koje ide u dispanzer. Svaki se dan dijeli sto listića i neki čekaju od četiri sata ujutro. I tu je još uvijek mirno. Kad prolazim, dvije skupine gotovo da se dodiruju, ja sam u sredini, pitam se koliko među ljudima s lijeve i s desne strane ima onih koje su prevezle *kvase kvase*, improvizirani čamci u kojima nagurani ilegalni imigranti dolaze s drugih komorskih otoka.

Sjećam se ovog: oprezno se provlačim između tih dviju skupina kao između dviju oštrica noža i kad dođem na drugu stranu, nehotice počinjem duboko disati, kao da mi je laknulo.

Hodam dalje do pristaništa; usput kupujem banane, čili-papričice, rajčice. Udišem miris ove zemlje koju jako volim, gledam morsko dno, divim se ženama. Volim promatrati djecu koja rone u luci. Na betonskom doku uzimaju zalet, njihove crne i mršave noge nalikuju na štapove koji jure velikom brzinom. Kad dođu do ruba, bacaju se u ocean podignutih koljena, raširenih ruku, vrište od veselja.

Dok pristaje trajekt, plavo-bijeli brod koji plovi između otoka Petite-Terre i Grande-Terre, izdaleka opažam Chama, svaki je dan sve ljepši, svaki je dan sve ne-stvarnije da je moj.

Vraćamo se kući, spavamo, volimo se i budimo sredinom dana. Kad ne radim, volim gledati noć s našeg balkona. Mjestimično je plava, mjestimično crna. Stotine zvijezda slijepljene su na nebu. Volim čuti lepet krila letipasa. Po mirnom se moru pomiču žute točke nalik na krijesnice. To su svjetla ribarskih barki koje isplivljavaju s uljanom lampom pričvršćenom za jarbol kako bi privukle ribe.

Osjećam takvu žudnju prema ovoj zemlji, želim sve pojesti, sve progutati, gutljaj po gutljaj mora, zalogaj po zalogaj neba.

Imam dvadeset devet godina i morate mi vjerovati. Dan za danom raste iščekivanje, dan za danom buja nada da ću imati dijete. Odbrojavam mjesece snova, smijeha i maženja. Kao nekom čarolijom, vraćaju mi se

12 brojalice iz djetinjstva, *Mlin se vrti cijeli dan, djeca plješću dlan o dlan*, a glava mi je poput posude od tikve pune stvari koje kao da su nadohvat ruke a ipak mi izmiču. Tu ima toliko djece, toliko trudnica, svih tih beba u svim tim naručjima, zašto ne i u mom naručju? Gledam sve te bebe koje su rođene a da čak nisu bile željene, a ja, ja molim, preklinjem. Kad se svakog mjeseca u moje gaćice spusti vruća krv, plačem i proklinjem sve majke koje vidim u bolnici koje ne znaju baš ništa, sve te ilegalke koje su radi dokumenata došle roditi na francuskom otoku i moram se suzdržavati da ih ne upitam *Ti zaista želiš to dijete ili samo želiš doći na Mayotte i dobiti dokumente?* Mijenjam se, trbuh mi se nadima, ali to je samo salo, vrti mi se u glavi i moje riječi postaju agresivne. Ujutro su mi nesnosni svi ti bijednici koji čekaju dokumente i oni drugi koji čekaju liječničku njegu, previše ih je, previše su bučni, previše ovo, previše ono. Morate mi vjerovati. Ludim, nisam više sva svoja. Posrćem.

Imam trideset godina i radim samo ovo: čekam i plačem.

Jednog dana, u zoru, dok završavam smjenu u bolnici, pojavljuje se krv. Prethodnog sam dana računala, kasni šest dana, a u glavi, oh kad biste znali što je bilo u mojoj glavi, imala sam bebu, imala sam ime, imala sam priče, *Leti leti ptičice plivaj plivaj ribice*, imala sam lijep obred, bila sam mama u tradicionalnoj mahorskoj odjeći i cijela Chamova obitelj me obožavala zbog te bebe mješanca koja će imati dobrog džina koji će cijeloga života bdjeti nad njom.

Oprezno koračam, kao da lebdim, molim se, odlazim u malenu kapelicu u Dzaoudziju i palim tri svijeće.

Molim tako snažno i glasno da mi uši bruje. Ali u zoru gusta i ljepljiva krv ipak curi između mojih nogu i vraćam se kući, ne uzimam kekse, ni jabuku, ni naranču, dolazim do zavoja i vidim nju ali ustvari je ne vidim, osjećam samo tu bujicu između nogu i željela bih zašiti spolovilo debelim crnim koncem da iz njega prestane curiti. Prolazim pokraj djevojčice ne pogledavši je i začujem *Hej! hej!*. Okrenem se a ona mi se smiješi, raširila je prazne ruke.

Morate mi vjerovati, poludjela sam. Grabim štap i trčim prema njoj vičući ni sama više ne znam što, možda *Gubi se*, da možda to, i tjeram je poput šugavog psa. Ona daje petama vjetra, ne mogu je slijediti uz brijeg, između grmlja i smeća. Pogađam je štapom u leđa. Ona urla, ja također.

Imam trideset jednu godinu i Cham me je ostavio. Već ima drugu ženu, Komoranku koju je upoznao tko zna gdje. Kurvu. Nosi šarenu odjeću koju nazivam klaunovskim kostimom, na lice stavlja masku od sandalovine pa joj i lice izgleda klaunovski. Ona je klaunovska kurva. Stražnjica joj je obla i jedra, koža mlada i crna. *Sada želiš neku crnu? Ševiš male ilegalke? Moja je majka imala pravo, vi muškarci svi ste isti. Uživaš ševiti crnkinje?* Eto, to pitam Chama dok mi između nogu teče crvena i gusta krv a njegova ruka pada na moj obraz. U tom bih trenutku, morate mi vjerovati, voljela da me udari opet i opet, da iz mene napokon iziđe ta žena koja više takve strahote!

Ponekad bih noću, kad sam sama u kući, željela ponovno čuti vlažni zvuk koji su stvarala naša tijela dok su se trljala jedno o drugo, željela bih slušati lepet krila